

TÉMA VYDANIA:

Srbsko na ceste do Európskej únie

Srbsko je podľa Strednodobej stratégie oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky na roky 2009 – 2013 jednou z troch programových krajín, ktorým Slovensko poskytuje svoju oficiálnu rozvojovú spoluprácu. V príspevku uverejnenom na internetovom portáli Euractiv.sk sa uvádza, že „západný Balkán je dlhodobou prioritou Slovenska v zahraničnej politike. Peter Michalko z ministerstva zahraničných vecí to vysvetľuje jazykovou príbuznosťou či historickými a kultúrnymi stykmi. Dodáva však aj to, že Slovensko vidí v balkánskych štátoch budúcich blízkych partnerov vnútri EÚ.“ Projekty, ktoré Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS) na západnom Balkáne podporuje, sú zamerané na budovanie občianskej spoločnosti, sociálne oživenie, regionálny rozvoj, pomoc pri integrácii do medzinárodných organizácií, budovanie odborných kapacít v jednotlivých krajinách, odstraňovanie korupcie, čerpanie predvstupových finančných nástrojov na implementáciu reforiem atď. **Práve integrácia do Európskej únie je jednou z najväčších výziev krajín západného Balkánu.** Aby sa tieto krajiny mohli stať členmi Európskej únie, stoja pred mnohými výzvami, akými sú napríklad zlepšovanie ekonomickej situácie, ktorá sa zhoršila poklesom HDP, narastajúca nezamestnanosť či vzťahy s Kosovom.

Demokratické zmeny v Srbsku

Cesta k demokratickým zmenám v krajine sa otvorila po páde režimu Slobodana Miloševića v októbri 2000. Vzťahy Srbska s Európskou úniou sa odvtedy nielenže prehĺbili, ale EÚ sa stala najväčším obchodným partnerom Srbska. Okrem toho je Únia v Srbsku najväčším donomom, ktorý poskytuje finančnú podporu na politické a ekonomické reformy. Viac ako 50 % celkového tovaru Srbsko exportuje do EÚ, pričom od roku 2000 investovala EÚ do Srbska viac ako 2 bilióny eur, nezohľadňujúc individuálne investície členských štátov.

Kroky k napredovaniu?

V roku 2012 sa v Srbsku konštituoval nový parlament. V súlade s volebnou reformou z roku 2011 boli členovia parlamentu prvýkrát menovaní v poradí, v ktorom sa objavili vo volebných zoznamoch. Momentálne je v parlamente 84 žien, čo predstavuje 34 % všetkých členov srbského parlamentu. V parlamente sú taktiež zastúpené etnické menšiny. Od decembra 2009 bola pre občanov Srbskej republiky zrušená vízová povinnosť pre krátkodobé cesty do Schengenského priestoru. Aj toto sú niektoré z pokrokov, ktoré Srbsko približujú k eurointegrácii.

Dátum začatia prístupových rokovaní stále neznámy

Európska komisia vydala v októbri dlho očakávanú priebežnú hodnotiacu správu o pokroku, ktorá by mala napovedať, aká bude budúcnosť prístupov-

Popularita vstupu Srbska do Európskej únie u srbského obyvateľstva postupne klesá. Zdroj: Michal Hrušík.

vých rokovaní so Srbskom. V správe komisia zhrnula, že Srbsko pokračuje na ceste úspešného naplňovania politických kritérií a podmienok Stabilizačného a asociačného procesu, čoho dôkazom boli aj nedávne voľby v krajine, ktoré dokázali, že demokracia bola v Srbsku skonsolidovaná. **Aj napriek tomu sa však Srbi dátum začiatku prístupových rokovaní stále nedozvedeli.** V reporte sa okrem iného hovorí, že po voľbách a ustanovení novej vlády by malo Srbsko v prvom rade pokračovať v ďalšom dialógu a vo viditeľnom a udržateľnom zlepšovaní vzťahov s Kosovom. Okrem iného komisia srbskej vláde odporučila, že potrebuje posilniť nezávislosť, nestrannosť, zodpovednosť a efektivnosť súdництва. Korupcia a organizovaný zločin podľa komisie stále znamenajú pre Srbsko veľký problém, preto čaká na akčný plán a antikorupčnú stratégiu v Srbsku. Komisia kritizovala aj reformu verejnej správy, ktorú zhodnotila ako príliš pomalú, a potrebuje tiež urobiť ďalšie úsilie pri ochrane ľudských práv menšín.

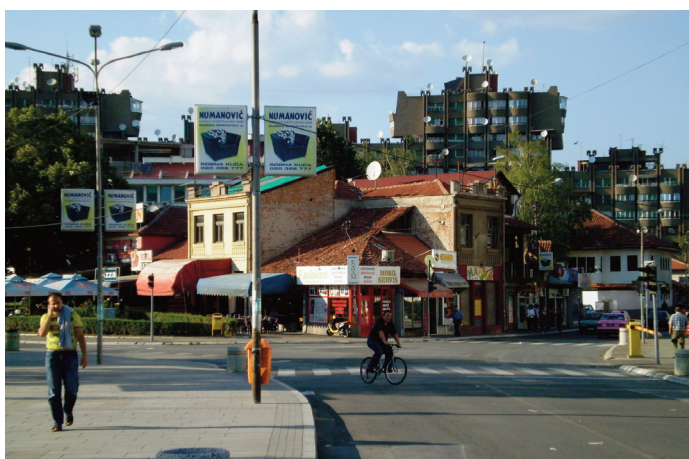
Srbská vicepremiérka pre európsku integráciu Suzana Grubješićová vyhlásila, že Srbsko sa už neponáhľa s plnením kritérií pre členstvo v Európskej únii: „Nemali by sme sa ponáhľať. Na tejto ceste by sme mali meniť Srbsko kvôli nám, nie kvôli Berlínu alebo Bruselu.“ Srbská vláda aj naďalej zdôrazňuje, že neplánuje uznať nezávislosť Kosova ani v prípade, keby to bola podmienka členstva v EÚ. Normalizácia vzťahov s Kosovom preto ostáva jedným z najdiskutovanejších problémov.

Akým problémom čeli Srbsko pri eurointegrácii?

Prvého marca 2012 dostalo Srbsko oficiálny štatút kandidátskej krajiny, hoci ešte tri mesiace predtým nemecká kancelárka Merkelová vyhlásila, že krajina nespĺňa podmienky na udelenie tohto štatútu. K negatívnemu postojú Nemecka prispela i zosťrená atmosféra v severných kosovských okresoch obývaných srbskou majoritou, kde bolo pri zrážkach protestujúcich Srbov s príslušníkmi jednotiek KFOR zranených niekoľko nemeckých vojakov. Slovanmi Merkelovej: „*Srbsko v minulých dňoch prispelo k atmosfére, v ktorej sú nemeckí vojaci v radoch KFOR napádaní a ostreľovaní. Toto je neprijateľné.*“ Situácia sa však medzičasom čiastočne upokojila a Srbsko si tak mohlo zaškrtnúť ďalší splnený bod na dlhej ceste do EÚ. Od marca sa však táto cesta ustálila na mŕtvom bode a **podpora srbského obyvateľstva pre vstup je na historických minimách: ešte v r. 2003 sa k vstupu do EÚ pozitívne vyslovilo 72 % respondentov, zatiaľ čo práve v marci 2012 podpora klesla na 49 %**. Mnohé srbské osobnosti síce kandidátsky štatút hodnotili mimoriadne pozitívne (pre riaditeľku zahraničnej politiky srbského ministerstva zahraničných vecí Sonju Licht je to historický deň pre Srbsko, profesor politológie Predrag Simić zase ocenil zlepšenie medzinárodného imidžu krajiny a impulz pre zahraničných investorov), avšak Srbsko stále nepozná dátum začatia rozhovorov a zrejme sa ho nedozvie ani na nadchádzajúcom summite Európskej rady v decembri.

V Srbsku sa de facto všetci relevantní politickí hráči predbiehajú vo svojej proeurópskej orientácii. Počas vlády Mirka Cvetkovića (DS) boli noviny každý deň plné pojmu európske hodnoty, ktorý sa však po mnohých rokoch prešľapovania na mieste a zmiešaných signálov zo zahraničia stal len vyprázdnenou frárou, na ktorú sú už mnohí Srbi alergickí. Štátna televízia označuje samu seba ako „*verejnú službu európskeho Srbska*“ a denníky sú plné sloganov ako „*Srbsko vedľa Európy s Európou do Európy*“ (Danas), no zároveň sa mnohí respondenti k otázke týkajúcej sa pocitov z oficiálneho eurooptimizmu vyjadrili, že „*celý príbeh o Európe slúži iba na to, aby si ľudia nevšimli skutočné problémy*“. Nový prezident Tomislav Nikolić, ktorý ešte pred piatimi rokmi pripúšťal ideu vytvorenia rusko-srbskej únie ako protiváhy k americko-európskej hegemonii, dnes vyzdvihuje svoje dobré vzťahy s Nemeckom ako „*lídrom EÚ*“ a vidí cestu Srbska do EÚ ako „*nevyhnutnú*“. Jediní oponenti vstupu na srbskej politickej scéne sú Koštunicova DSS, ktorá v posledných voľbách získala slabých 7 % hlasov, a Šešeljevi radikáli, ktorí sa pre istotu do parlamentu nedostali vôbec. **Občania Srbska tak volia proeurópske strany, avšak zároveň pociťujú skepsu a dezilúziu z Európy, ktorá evidentne cíti únavu z rozširovania.**

Odhliadnuc od oficiálneho procesu uzatvárania jednotlivých kapitol, na ktorého začiatok Srbsko stále čaká, stoja pred krajinami západného Balkánu i ďalšie výzvy, ktoré môžu byť omnoho komplikovanejšie. Napr. Macedónsko sa de facto nikdy nestane členom EÚ, aj keď sa mu podarí uzatvoriť všetky kapitoly, dokým nevyrieši politický spor s Gréckom o názov štátu. Krajina je v patovej situácii, keďže ustúpil Grékom na tomto mimoriadne citlivom poli sa môže pre akúkoľvek vládu v Skopje rovnať politickej samovražde. Srbsko má pritom tiež svoj gordický uzol v podobe Kosova.

Občania Srbska volia proeurópske strany, pociťujú však skepsu a dezilúziu z Európy. Zdroj: Nadácia Pontis.

Budova v uliciach Belehradu zbombardovaná v roku 1999. Zdroj: Nadácia Pontis.

Brusel nepožaduje od Srbska uznanie Kosova

Keďže samotné členské štáty EÚ nie sú v otázke uznávania nezávislosti Kosova jednotné (nechajme teraz bokom dôvody, ktoré ich k tomuto postojú vedú, a ktoré vychádzajú z vlastných problémov vzťahu teritoriálnej integrity k právu na sebaurčenie), Brusel od Srbska oficiálne nepožaduje, aby Kosovo uznalo. Zároveň však **dávajú predstavitelia EÚ Belehradu najavo, že sa s realitou v podobe kosovskej nezávislosti bude musieť „zmieriť“, a očakávajú väčšiu konštruktívnosť v procese bilaterálnych rokovaní zameraných na technické aspekty (energie, telekomunikácie a pod.)**. Za jeden z hlavných problémov sa považuje i situácia na severe Kosova, ktorú nemá Priština pod kontrolou, a kde si Belehrad stále udržiava paralelné štruktúry. V júli 2011 sa kosovská polícia pokúsila prevziať kontrolu nad dvoma hraničnými priechodmi so Srbskom bez vedomia a schválenia EULEXu, čo viedlo k dlhotrvajúcemu napätiu, srbským barikádám, násilnostiam a nakoniec k dohode o spoločnej kosovsko-srbskej správe hraníc pod kontrolou polície EULEX. Neoficiálne sa hovorí o možnej výmene teritória severného Kosova za Preševské údolie v južnom Srbsku, ktoré je obývané albánskou väčšinou – toto riešenie niekoľkokrát spomenul i súčasný srbský premiér Dačić – no Priština ho odmieta ako útok na teritoriálnu integritu krajiny, pre Srbov by to znamenalo de facto uznanie nezávislosti zvyšku Kosova a ponechanie tamojších Srbov svojmu osudu, a medzinárodné spoločenstvo sa stavia proti ďalším zmenám hraníc na Balkáne. Tak ako sa kosovski Albánci už od ilegálneho referenda o nezávislosti z r. 1991 nechceli zmieriť so životom v represiami ovládanom Miloševićovom Srbsku, odmietajú i kosovski Srbi v Mitrovici, Zvečane či Zubinomu Potoku realitu nového Kosova na čele s niekdajšími veliteľmi UČK, ktorí multietnickosť vždy vnímali ako nutné zlo diktované zo zahraničia.

Vymení Srbsko Kosovo za Európu?

V októbri 2012 sa v správe Európskej komisie o Srbsku a stratégii rozširovania na rok 2012 objavilo nové konštatovanie, ktoré požaduje od Srbska „*rešpektovanie teritoriálnej integrity Kosova*“. V správe sa píše, že „*.... tento proces*

[vyjednávania] by mal viesť k úplnej normalizácii vzťahov Srbska a Kosova... *klúčová časť tohto procesu je riešenie problému severného Kosova pri rešpektovaní územnej celistvosti Kosova a obzvlášť potrieb lokálneho obyvateľstva.*“ Hoci komisár pre rozširovanie Štefan Füle vzápätí vyhlásil, že zachovanie teritoriálnej integrity nemá nič spoločné so štatútom Kosova, v Srbsku sa správa stretla s prekvapením a nepochopením. Premiér Dačić k tomu dodal, že ide o prekážku v pokračovaní bilaterálneho dialógu, a že sporná formulácia je väčšou alternatívou uznania nezávislosti. EÚ sa až na výnimky zdá pomerne jednotná v nevelmi kompromisnom prístupe voči Srbsku,

pričom je málo pravdepodobné, že akákoľvek srbská vláda bude ochotná ísť až tak ďaleko, aby „vymenila Kosovo za Európu“. Slovanmi prezidenta Nikolića: „V najbližších sto rokoch sa v Srbsku nenarodí nikto, kto by priznal nezávislosť Kosova a Metohije.“ Srbsko sa ešte dlho nestane ďalším členom EÚ, avšak potrebné reformy na poli súdnictva či boja proti korupcii by týmto nemali byť odložené do stratenia.

Michal Hrušík, programový koordinátor Nadácie Pontis

Slabne potenciál Slovenska v odovzdávaní skúseností z integračných procesov Srbsku?

Hoci udelenie štatútu kandidátskej krajiny Srbsku možno považovať za významný míľnik v procese jeho integrácie do EÚ, dátum začatia rozhovorov nateraz známy nie je. Negociačný proces samotný pritom trvá niekoľko rokov. Tento stav otvára ďalšie možnosti pre Slovensko, ktoré prešlo procesom integrácie ešte začiatkom uplynulého desaťročia. Hoci sa Srbsko nachádza v kvalitatívne odlišnej situácii – možno povedať, že v porovnaní so situáciou pred rokom 2004 Únia podmienky na vstup ešte viac sprisnila, kandidátske krajiny musia tiež rokovať o väčšom počte kapitol –, slovenská skúsenosť môže byť pre Srbsko naďalej relevantná.

Dôvodov na takéto konštatovanie je viacero. Slovensko môže nadviazať na predchádzajúcu skúsenosť s prenosom transformačných a integračných skúseností. Srbsko bolo mnoho rokov programovou krajinou slovenskej Oficiálnej rozvojovej pomoci a naďalej je krajinou projektovou. Projekty, ktoré boli v období uplynulých rokov v Srbsku implementované a ktorých zámerom bol prenos slovenského know-how, vytvárajú solídny základ pre ďalšiu spoluprácu a zapojenie slovenských subjektov. Transformačná skúsenosť je v mnohých prípadoch už nielen úspešne zachytená, ale aj adekvátne spracovaná spôsobom, ktorý umožňuje jej priamy prenos zainteresovaným zložkám srbskej spoločnosti.

Slovensko naďalej disponuje početným tímom odborníkov na jednotlivé kapitoly prístupového procesu a hoci sa počet tých, ktorí priamo participovali na integračnom procese, znižuje, narastol, naopak, počet odborníkov, ktorí sa podieľajú na formovaní jednotlivých sektorových politik v povstupovej fáze. Prenos takéhoto typu skúseností spolu s know-how pochádzajúceho z prístupového procesu môže predstavovať zaujímavú kombináciu, o ktorú Srbsko má a – na základe požiadaviek srbských partnerov – aj v budúcnosti bude mať záujem.

Slovenská skúsenosť je špecifická aj z dôvodu prepojenia integračného procesu a procesu vyrovnávania sa s dôsledkami semiautoritárneho režimu premiéra Vladimira Mečiara. Fakt, že Slovensko sa napriek komplikovanejšej forme demokratickej tranzície dokázalo zaradiť medzi krajiny vstupujúce do EÚ v tzv. prvom kole rozšírenia a že de facto vyrovnalo krok so svojimi susedmi, robí jeho skúsenosť atraktívnejšou v porovnaní s inými stredo európskymi krajinami. Pre Srbsko podnetná, navyše aktuálnejšia by mohla byť aj skúsenosť Chorvátska, v ktorej prípade navyše absentuje jazyková bariéra. Chorvátsko je však považované tradične skôr za konkurenta Srbska a viaceré otázky v susedských vzťahoch, ktoré zostávajú nedoriešené ešte z čias ozbrojeného vojenského konfliktu pred dvoch desaťročí, vytvárajú komparatívnu výhodu skôr pre Slovensko.

Dlhodobá aktívna v Srbsku je aj slovenská diplomacia, o čom svedčia konkrétne aktivity – spomeňme napríklad tzv. bratislavský proces, počas ktorého Slovensko prispelo k aktivizácii demokratickej opozície v Srbsku a zvrhnutiu režimu Slobodana Miloševića –, ako aj intenzívna úroveň bilaterálnych návštev srbských a slovenských predstaviteľov na rôznych úrovniach. Minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák, ktorý sám pôsobil ako veľvyslanec SR v Belehrade, bol napríklad prvým diplomatickým predsta-

viteľom krajiny EÚ, ktorý navštívil Srbsko po májových parlamentných voľbách. Bývalý minister zahraničných vecí Mikuláš Dzurinda sa stal nedávno poradcom podpredsedníčky vlády Srbska pre európsku integráciu Suzany Grubješićovej. Obidvaja politici sú v Srbsku považovaní za známe osobnosti, ktoré môžu symbolicky zastrešovať ďalšie odovzdávanie slovenských skúseností z procesov európskej integrácie.

Pozitívne nastavenie srbskej spoločnosti i politickej reprezentácie voči Slovensku vytvára do istej miery i fakt, že Slovensko dosiaľ neuznalo jednostranné vyhlásenie nezávislosti Kosova a podporuje riešenie tzv. kosovskej otázky prostredníctvom kontinuálneho dialógu medzi Belehradom a Prištinou. Hoci nemožno tento faktor preceňovať, v kombinácii s hore uvedenými aspektmi vytvára priaznivý priestor pre pôsobenie Slovenska v Srbsku.

Cintorin pri kostole Sv. Petra v Novom Pazare. Zdroj: Michal Hrušík.

Viacere projekty, ktoré boli v Srbsku implementované v priebehu uplynulých rokov, dokazujú, že popri slovenskej diplomacii zaujali pevné miesto v Srbsku i slovenské mimovládne organizácie vrátane tých, ktoré sú členmi platformy mimovládnych rozvojových organizácií. Projekty, akými je napríklad Národný konvent o Európskej únii v Srbsku, svedčia o tom, že o slovenskú skúsenosť z integračného procesu a slovenských expertov je v Srbsku záujem. Projekt, ktorý je implementovaný nepretržite od roku 2006, si po počiatočnej fáze, keď bol podporený z prostriedkov Oficiálnej rozvojovej pomoci, dokázal v ďalšom období získať dôveru medzinárodných donorov vrátane Európskej únie.

Napriek potenciálu a špecifikám slovenskej skúsenosti z integračných procesov sa však treba usilovať o to, aby Slovensko, obrazne povedané, nezaspalo na vavrínoch, ale usilovalo sa devízu, ktorou disponuje, promptne prispôbovať požiadavkám partnerov, ktorí jej zdieľanie požadujú.

Tomáš Strážay, Výskumné centrum SFPA

Úloha občianskej spoločnosti v Srbsku v súvislosti s eurointegráciou Srbska

Organizácie občianskej spoločnosti sú v súčasnosti v Srbsku dobre vyvinuté a zohrávajú dôležitú úlohu v sociálnom, hospodárskom a politickom živote v Srbsku. Aj napriek tomu je vzťah medzi vládou a týmito organizáciami stále poznačený fragmentovanou spoluprácou. Hoci vláda začala uznávať význam občianskej spoločnosti v procese európskej integrácie, občianska spoločnosť v Srbsku je stále podceňovaná. Aj keď už nie je potlačovaná ako v 90. rokoch, stále jej chýba uznávaná úloha, pričom jej vplyv na riadiace procesy a na kľúčové politické a sociálne otázky je do značnej miery nepotvrdený. Na lokálnej úrovni je situácia ešte horšia, odkedy oba mechanizmy pre spoluprácu s organizáciami občianskej spoločnosti a praxou zostávajú chudobné. Avšak pokiaľ ide o európsky integračný proces, existuje niekoľko dobrých príkladov rôznych foriem konzultácií a spolupráce medzi organizáciami občianskej spoločnosti a Národným parlamentom či jednotlivými vládnymi orgánmi. V roku 2005 podpísali predstavitelia Srbského úradu pre európsku integráciu s približne tridsiatimi mimovládnyimi organizáciami v Srbsku Memorandum o spolupráci v procese európskej integrácie. Toto memorandum predstavuje prvé memorandum tohto druhu podpísané medzi vládnym a mimovládnym sektorom.

Srbské mimovládne organizácie v uliciach Belehradu pri príležitosti osláv Dňa Európy. Zdroj: European Movement in Serbia.

Organizácie občianskej spoločnosti v Srbsku iniciovali prijatie predpisov, iných všeobecných nástrojov a dokumentov verejnej politiky, ktoré sú relevantné pre európsky integračný proces v krajine. Najlepším príkladom je prijatie Uznesenia o prístupí k EÚ, ktoré srbský národný parlament prijal 14. októbra 2004. Iniciatíva pre prijatie parlamentného uznesenia prišla od srbskej mimovládnej organizácie Európske hnutie v Srbsku (European Movement in Serbia), ktoré sa podieľalo na tvorbe textu uznesenia vo Výbore pre európsku integráciu. Spoločná práca národného parlamentu, vlády a zástupcov občianskej spoločnosti pri príprave tohto dokumentu dokazuje, že ide o úspešný model spolupráce medzi všetkými zainteresovanými stranami v rámci európskeho integračného procesu a že je potrebný na dosiahnutie sociálneho a politického konsenzu pri vstupe do Európskej únie. Druhým príkladom je proces prijatia Národnej stratégie pre vstup do EÚ, ktorý bol transparentný a občiansky sektor sa podieľal na jeho príprave v roku 2005.

Navyše, organizácie občianskej spoločnosti iniciovali v Srbsku dialóg, pričom sa im podarilo dosiahnuť zhodu medzi všetkými príslušnými zúčastnenými stranami v najvýznamnejších politických otázkach v procese európskej integrácie Srbska. Práca Národného zhromaždenia o EÚ v Srbsku, od roku 2006 ako inštitucionalizovanej platformy pre tematicky štruktúrovanú diskusiu medzi zástupcami verejnej správy, politikmi, mimovládnymi organizáciami, odborníkmi, profesijnými organizáciami a verejnosťou, sa ukázala jedinečným nástrojom na zabezpečenie legitimity celého vyjednávacieho procesu s EÚ a podporila otvorený a transparentný dialóg o otázkach súvisiacich s EÚ v spo-

ločnosti. Je dôležité zdôrazniť, že práca Národného zhromaždenia čerpá zo skúseností práce Národnej rady Slovenskej republiky.

Aktivita týkajúca sa zvyšovania povedomia o európskej integrácii Srbska prostredníctvom organizovania okrúhlych stolov, konferencií, školení, seminárov, workshopov a študijných ciest, publikovanie publikácií a ďalšie opatrenia sú zamerané na zvyšovanie kapacít rôznych zainteresovaných strán v srbskej spoločnosti, aby sa aktívne podieľali na procese európskej integrácie v krajine. Srbské organizácie občianskej spoločnosti boli veľmi aktívne aj pri prevádzkovaní činnosti odbornej prípravy a kariérneho postupu pracovníkov vo verejnej správe a samosprávach s cieľom zvýšiť ich schopnosť vykonávať potrebné úlohy v procese rokovanií a implementácie harmonizovaných právnych predpisov s právom EÚ. Navyše, srbské organizácie občianskej spoločnosti využili svoje kontakty a rozvinutú spoluprácu s organizáciami občianskej spoločnosti z krajiny EÚ ako ich cenné skúsenosti v procese európskeho integračného procesu.

Posledná oblasť zapojenia organizácií občianskej spoločnosti do procesu integrácie Srbska do EÚ sa týka programovania predvstupových fondov EÚ, ktoré boli Srbsku pridelené. V roku 2009 začal srbský úrad pre európsku integráciu konzultácie s občianskou spoločnosťou, ktoré sa týkali dizajnu grantov IPA. V roku 2011 srbský úrad pre európsku integráciu založil program spolupráce s organizáciami občianskej spoločnosti v oblasti plánovania rozvojovej pomoci s cieľom vytvoriť mechanizmus konzultácií s organizáciami občianskej spoločnosti, ktoré umožňujú ich účasť na plánovaní a monitorovaní fondov EÚ a ďalšej medzinárodnej rozvojovej spolupráce.

V nadväznosti na rozhodnutie Európskej rady v marci 2012 Srbsko získalo štátú kandidátskej krajiny pre členstvo v EÚ. V ďalšej fáze, v závislosti od výkonu vlády pri plnení kľúčových politických kritérií týkajúcich sa regionálnej spolupráce a normalizácie vzťahov s Kosovom, sa začnú prístupové rokovania. Európsky negociačný proces by mal byť príležitosťou na zmysuplné zapojenie aktérov občianskej spoločnosti ako aktérov zmien, advokátov jednotlivých záujmov a skupín, komunikátorov prístupia k EÚ či monitorov na realizáciu reforiem v konkrétnych odvetviach. Dialóg o detailoch zapojenia občianskej spoločnosti do negociačného procesu, vrátane transparentnosti procesu, sa už v Srbsku začal po tom, ako vláda nechala diskrečné právo na štátnych úradníkoch, ktorí predsedajú negociačným pracovným skupinám, aby sami rozhodli, či pozvať alebo nepozvať organizácie občianskej spoločnosti, aby sa aktívne zapojili do negociačného procesu.

Ivan Knežević, zástupca generálneho tajomníka Európskeho hnutia v Srbsku

Vstup Srbska do Európskej únie závisí aj od stavu reforiem, ktoré krajina prijíma, aby naplnila podmienky pre vstup. "Reforma v sektore sociálnych služieb, založená na princípoch decentralizácie, diverzifikácie a deinštitucionalizácie sociálnej starostlivosti, sú v praxi vykonávané podobne na Slovensku ako v Srbsku. Obe krajiny zažili podobné konflikty: v prístupe k verejným zdrojom financií na sociálne služby a nevdôľu na zmenu v sociálnom systéme. Oba bývajú uvádzané ako najčastejšie prekážky reformy v oboch krajinách. To znamená, že aj keď sa krajina stane členom Európskej únie, jej reformný pokrok závisí hlavne od domácich faktorov. Slovenská skúsenosť v tejto oblasti prináša niekoľko ďalších poučení pre Srbsko," uvádza Sonja Avlijas v štúdií Reforma sociálnej politiky, ktorá vznikla v spolupráci s Nadáciou Pontis a srbským Center for Democracy, v rámci Slovensko-Srbského fondu pre rozšírenie EÚ.

Krajiny západného Balkánu Nadácia Pontis aj naďalej podporuje prostredníctvom Slovenského fondu pre verejnú politiku na Balkáne, ktorý nadviazal práve na úspešný Slovensko-Srbský fond pre rozšírenie EÚ.

ROZHOVOR s Radmilou Hrustanović: Kosovo je veľká výzva pre Srbsko, aj pre región, aj pre Európsku úniu

Radmila Hrustanović je veľvyslankyňa Srbskej republiky na Slovensku.

Prečo je vstup do Európskej únie pre Srbsko dôležitý? Čo by prípadným členstvom Srbsko získalo?

Srbsko, ako aj všetky európske štáty, má svoje miesto v EÚ. Srbsko chce byť rovnoprávnym členom tejto integrácie, aby sa samo vyvíjalo a modernizovalo, ale aj aby sa zúčastňovalo na procesoch, ktoré európske spoločenstvo národov vedú vpred. Som presvedčená o tom, že môžeme ponúknuť Európe svoj príspevok ako dôležitá krajina západného Balkánu a starý európsky štát. Pripomeňme si, že Srbsko bolo na strane víťazov v dvoch svetových vojnách a že pri nieslo obrovské obete. Cieľom Srbska je reformovať sa, pretože iba takto môže byť úspešné, môže zabezpečiť prosperitu svojim občanom.

Akým výzvam musí srbská vláda v súčasnosti čeliť, aby splnila požiadavky krajiny pre vstup do EÚ?

Existujú výzvy dvoch základných druhov. Prvé sa týkajú otázky Kosova, druhú skupinu predstavuje viacero reformných procesov, ktorými sú aj osobitné rokovacie kapitoly medzi Srbskom a EÚ. Nová srbská vláda počas niekoľkých málo mesiacov v súvislosti s obidvoma týmito témami zaznamenáva podporu aj veľmi dobré hodnotenie účinnosti zo strany najvyšších európskych oficiálnych predstaviteľov. Takisto by som vyzdvihla význam reformy súdnictva a boj proti korupcii a organizovanému zločinu v Srbsku i v regióne.

Srbský prezident Tomislav Nikolić vyhlásil, že Srbsko sa neponáhľa so vstupom do EÚ. „Nie je žiaden dôvod, aby sa Srbsko náhlilo za nejakým dátumom či papierom. Desiatročie naháňania sa nás priviedlo k chudobe. Teraz by sme sa mali zamyslieť trochu aj sami nad sebou,“ uviedol srbský prezident. Ako hodnotíte posledných desať rokov naplňania európskych požiadaviek vy? Boli to zmeny skôr pozitívne alebo negatívne?

Prezident Tomislav Nikolić počas predošlých mesiacov a po víťazstve v májových voľbách poskytol veľa vyhlásení, v ktorých vyzdvihol pripravenosť Srbska vynaložiť veľké úsilie, aby sa v procese reforiem, ktoré samo považuje za nevyhnutné, priblížilo k EÚ a stalo sa jej členom. Myslím, že prezident v skutočnosti vyzdvihol členstvo v EÚ ako prioritu Srbska. Čo sa týka druhej časti vašej otázky, procesy, ktorými Srbsko prešlo v posledných desiatich rokoch, neboli ľahké. Srbsko bolo konfrontované s výzvami, s akými sa nestretávali iné štáty, ktoré prešli alebo prechádzajú procesom eurointegrácie. V každom prípade tento proces ako celok považujem za pozitívny.

Srbsko sa stalo kandidátskou krajinou EÚ v marci 2012. Krajina verí, že dátum začatia prístupových rokovaní sa dozvie už v decembri, no najprv musí Belehrad splniť isté podmienky, týkajúce sa napríklad aj Kosova. Zdá sa, že EÚ a Srbsko majú na otázku Kosova rozdielne pohľady. Je otázka Kosova stále najväčšou prekážkou, brániacou vstupu krajiny do EÚ?

Nepovedala by som, že EÚ a Srbsko majú rozdielne pohľady. My napríklad nemáme veľké problémy s podmienkami z textu Správy Európskej komisie o pokroku Srbska. Chcem dodať, že päť štátov EÚ, medzi nimi aj Slovensko, neuznalo jednostranne vyhlásenú nezávislosť Kosova, takže to nemôže byť ani podmienka pre Srbsko. Nikto to od nás ani nežiada. Po dvoch kolách rokovaní medzi Srbskom a Prištinou, za sprostredkovania vysokej predstaviteľky

EÚ Catherine Ashton, je jasné, že pokrok je možný, čo sa týka pragmatických riešení otázok v teréne, fungovania vecí, ktoré majú význam pre obyvateľstvo. Kosovo je veľká výzva pre Srbsko, aj pre región, aj pre EÚ. Sme pripravení v známym rámci, neuznávajúc jednostranne vyhlásenú nezávislosť, prispieť k procesu normalizácie vzťahov.

Americká ministerka zahraničných vecí Hillary Clinton a vysoká predstaviteľka EÚ pre zahraničnú politiku a bezpečnosť Catherine Ashtonová vyzvali Srbsko, aby v záujme dosiahnutia svojho „európskeho osudu“, pokračovalo v rozhovoroch s Kosovom. Uviedli to po stretnutí s vedúcimi predstaviteľmi srbskej vlády v októbri tohto roka. Ako môže podľa vás medzinárodná spoločnosť pomôcť s normalizáciou vzťahov medzi Kosovom a Srbskom?

Návštevy významných štátnikov, ako aj kontakty a návštevy najvyšších predstaviteľov Srbska prispievajú k správne vnímaniu otázky Kosova a Metohije a k spôsobu riešenia výziev, stojacich pre nami. Medzinárodné spoločenstvo môže byť nápomocné, dôležité bude, aby nezastávalo zaujatý postoj, resp. aby nebola pritomná politika dvojakých štandardov. Návšteva H. Clinton a vysokej predstaviteľky C. Ashton bola skutočne konštruktívna, čo nás povzbudzuje.

Ako vnímate vzťahy Srbska s krajinami bývalej Juhoslávie?

Vzťahy so susediacimi krajinami a krajinami regiónu vrátane krajín bývalej Juhoslávie sú jednou z zahraničnopolitických priorit Srbska. Tieto vzťahy by som hodnotila ako dobré, s perspektívou ďalšieho prehĺbovania. Najvyšší predstaviteľ Srbska, prezident Tomislav Nikolić, premiér Ivica Dačić, podpredsedníčka vlády Suzana Grubješić, minister zahraničných vecí Ivan Mrkić, ako aj ďalší oficiálni predstavitelia mali v posledných mesiacoch viacero rokovaní so svojimi partnermi z krajín bývalej Juhoslávie, počas ktorých posudzovali stav bilaterálnych vzťahov a možnosti ich zlepšenia. Mnohé stretnutia sa realizovali počas početných regionálnych a medzinárodných stretnutí. Existujú otvorené otázky, avšak región sa zmenil, tieto otázky sú predmetom bilaterálneho dialógu, existujú početné regionálne procesy, iniciatívy, všetci smerujú k členstvu v EÚ.

Nedávne prieskumy verejnej mienky v Srbsku ukázali klesajúcu tendenciu podpory vstupu krajiny do EÚ. Aké sú dôvody?

Najprv by som chcela poukázať na to, že proces je pre Srbsko a ďalšie štáty, ktoré vznikli z bývalej SFRJ, rozdielny v porovnaní so štátmi, ktoré sa nedávno stali členmi EÚ (v r. 2004 a 2007), ako aj ich nedávne dejiny. Negatívny vplyv má aj kríza v eurozóne a v samotnej EÚ. Srbsko je konfrontované s väčšími výzvami ako iné krajiny, ktoré boli alebo sa nachádzajú na ceste do EÚ, naši občania majú niekedy pocit, že so Srbskom sa nakladá nerovnoprávne, avšak som presvedčená, že pripravenosť a rozhodnosť občanov je väčšia v porovnaní s tým, čo ukazujú prieskumy verejnej mienky. Domnievam sa, že jasné definovanie podmienok pre Srbsko zo strany EÚ, bez kladení nových podmienok alebo požiadaviek, ktoré by iné štáty neprijali, je dôležité pre dôveru občanov v EÚ ako spoločenstvo vysokých hodnôt.

Máte pocit, že podpora EÚ medzi srbskými občanmi vzrástla, odkedy Srbsko získalo štatút kandidátskej krajiny? Sú Srbi pripravení na EÚ a na prípadné obete, ktoré eurointegračný proces prináša?

Získanie postavenia kandidáta malo pozitívny vplyv na nálady obyvateľstva voči EÚ. Domnievam sa, že získanie dátumu začiatku rokovaní, ako aj začiatok samotných rokovaní o jednotlivých kapitolách bude mať pozitívny efekt, pretože občania si želajú reformy, majú záujem o efektívnejšie súdnictvo, boj proti korupcii, lepšie možnosti zamestnávania, možnosti, ktoré prináša pokrok na ceste k EÚ a samotné členstvo na konci tejto cesty. Občania právom

očakávajú, že v tomto procese budú realizované reformy, ktoré Srbsko posilnia ako moderne usporiadanú krajinu s efektívnym systémom a dynamickou ekonomikou.

Myslíte si, že by sa Srbsko mohlo niečo naučiť zo slovenských skúseností z európskej integrácie?

Slovenské skúsenosti sú skutočne cenné. Podmienky, v ktorých prebieha proces, sú pre Srbsko rozdielne, mám na mysli tú skutočnosť, že slovenský proces bol realizovaný v časoch veľkého entuziazmu v EÚ, pokiaľ ide o roz-

širovanie, ekonomiky štátov EÚ vykazovali vtedy výrazný rast, čo dnes nie je. Slovensku sa podarilo v rokoch 1999 až 2004 prísť do EÚ, pričom jeho pripravenosť byť úspešným v reformách je pre Srbsko inšpiratívna a povzbudzujúca. My už využívame niektoré expertné služby Slovenska, predovšetkým cez aktivity, ktoré sa realizujú prostredníctvom Centra pre sprostredkovanie skúseností z procesu integrácie a reforiem (CETIR), ktoré bolo v minulom roku vytvorené pri slovenskom ministerstve zahraničných vecí. Vaša expertiza a rady budú pre nás veľmi cenné.

Simona Gembická, manažérka grantových programov Nadácie Pontis

KALENDÁR najbližších udalostí

- **Diskusia Ľudské práva v rozvojovej spolupráci**
- **17. decembra 2012, 16:00 - 17:30**
- **Vysoká škola múzických umení, Zochova 1, Bratislava**

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií ako zastrešujúca organizácia pre mimovládne organizácie, ktoré sa zaoberajú rozvojovou a humanitárnou pomocou, chce každoročne pripomínať dôležitosť ochrany a podpory ľudských práv v rámci rozvojovej spolupráce organizovaním verejných podujatí pri príležitosti Medzinárodného dňa ľudských práv (10. december).

Beseda "Uplatňovanie ľudských práv v rozvojovej spolupráci", sa bude konať pred vianočným koncertom o.z. eRko.

- **Prednáška Zahraničná politika SR v roku 2012**
- **18. decembra 2012**
- **Sobášna sieň Zichyho paláca, Ventúrska 9, Bratislava**

Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku v spolupráci s ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR organizujú prednášku Miroslava Lajčáka podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky na tému. Viac informácií nájdete na webovej stránke

<http://www.sfpa.sk/dokumenty/pozvanky/909>

SLOVAK
FOREIGN
POLICY
ASSOCIATION
SFPA

Nadácia Pontis
Zelinárska 2, 821 08 Bratislava
tel.: +421 2 5710 8113
pontis@nadaciapontis.sk
<http://www.nadaciapontis.sk/>

Názory autorov prezentované v Newsletteri o rozvojovej pomoci nemusia nevyhnutne vyjadrovať oficiálne názory Európskej komisie.

Newsletter o rozvojovej pomoci vychádza vďaka finančnej podpore **EuropeAid**.